

Prawo karne wykonawcze

*Warunki bytowe skazanych,
Prawa i obowiązki*

rok akademicki 2022/2023

Aleksandra Polak-Kruszyk

Uniwersytet
Wrocławski

Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Warunki bytowe skazanych

Wprowadzenie:

- ▶ **Art.102 pkt 1 k.k.w.** stanowi, iż skazany ma prawo do odpowiedniego, ze względu na zachowanie zdrowia, wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny.
- ▶ Wszystkie wskazane w przytoczonym przepisie elementy, mają odzwierciedlenie w jakości życia osadzonego w zakładzie karnym.
- ▶ Dodatkowo warunki bytowe jakie panują w jednostce penitencjarnej wpływają na poczucie własnej godności skazanych, którzy przebywają w nich niekiedy resztę swojego życia.

Do warunków bytowych osób pozbawionych wolności zalicza się przede wszystkim:

- ▶ pomieszczenia mieszkalne
- ▶ wyżywienie i odzież (które są im udostępniane)

Minimalna norma mieszkalna

- ▶ Obecnie obowiązujący kodeks karny wykonawczy w art. 200 § 2 i 2a określił, **że minimalna norma mieszkalna na jednego osadzonego powinna wynosić nie mniej niż 3 m².**
- ▶ **W sytuacjach wyjątkowych** (np. klęski żywiołowej, ogłoszenia na terenie położenia zakładu karnego lub aresztu śledczego stanu zagrożenia epidemiologicznego lub stanu epidemii, konieczności zapobieżenia wystąpieniu innego zdarzenia stanowiącego bezpośrednio zagrożenie dla bezpieczeństwa skazanego albo bezpieczeństwa zakładu karnego lub aresztu śledczego albo zapobieżenia skutkom takiego zdarzenia) **może być ona obniżona do 2 m²**
- ▶ Polska więziennictwo od dziesiątków lat zmaga się z problemem przeludnienia. Oznacza to, że izolowanych sprawców jest więcej niż dostępnych miejsc. Ustalona norma jest w znaczeniu ogólnokrajowej średniej statystycznej przestrzegana, ale nie oznacza to, że w poszczególnych zakładach karnych jej się nie narusza.

Cele mieszkalne są jedno – lub wieloosobowe.

Minimalna norma mieszkalna

- W jednej z monografii (A. Nawój, Przeludnienie więzień w Polsce – przyczyny, następstwa i możliwości przeciwdziałania, Łódź 2013, s. 355) pojawił się postulat, aby stan przeludnienia liczyć od 90% zaludnienia więzień w ujęciu średniej krajowej
- Wizytacje CPT w Polsce kończą zalecenia, aby przystępującą normę mieszkaniową zwiększyć przynajmniej do 4 m².
- Polska należy do kilku krajów europejskich o najniższej normie mieszkaniowej przypadającej na jednego więźnia (np. Francja – 11 m²)

Minimalna norma mieszkalna

Art. 110 § 4a. Do powierzchni w celi mieszkalnej, o której mowa w § 2 zdanie pierwsze, § 2a i 2b, nie wlicza się wnęki okiennej i wnęki grzejnikowej, a także powierzchni znajdującej się poza kratami wewnętrznymi oraz wydzielonych kącików sanitarnych

Uwaga!

Na czerwono

**Dodany § 4a w art. 110 wejdzie w życie z
dn. 1.01.2023 r.**

Warunki bytowe skazanych

Dodatkowo:

- ▶ Każda z cel mieszkalnych jest wyposażona w sprzęt kwaterunkowy, tj. **łóżka, stoły, ławki lub taborety, szafki i inne sprzęty.**
- ▶ Z uwagi na występujące zagęszczenie nie zawsze można ustawić je zgodnie z normami. Za zgodą dyrektora zakładu karnego wyposażenie celi **może być uzupełnione o sprzęt audiowizualny, komputerowy i inne przedmioty, które m.in. podnoszą estetykę cel.**
- ▶ Czynności fizjologiczne są dokonywane przez pozbawionych wolności albo w łazienkach poza celami, albo w częściowo już zabudowanych kąciakach sanitarnych w obrębie celi.
- ▶ **Art. 102 pkt. 1 KKW:** Skazany ma prawo w szczególności do: [odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny.](#)

Wyżywienie skazanych

Podstawowe unormowanie dotyczące wyżywienia osób pozbawionych wolności reguluje

art. 109 pkt. 1 KKW

Art. 109 pkt. 1 KKW: Skazany przebywający w zakładzie karnym lub areszcie śledczym otrzymuje:

- ▶ 3 razy dziennie napój i posiłki o odpowiedniej wartości odżywczej, w tym co najmniej jeden posiłek gorący, z uwzględnieniem rodzaju wykonywanej pracy i wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych.
- ▶ Skazany, którego stan zdrowia tego wymaga otrzymuje wyżywienie według wskazań lekarza

Normy kaloryczne

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie wyżywienia osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych normy kaloryczne dla skazanych wynoszą:

- ▶ dla osób w wieku do ukończenia 18 lat – **nie mniej niż 2800 kcal**
- ▶ dla osób pozostałych pozbawionych wolności – **nie mniej niż 2600 kcal**
- ▶ Dodatkowe normy- nie mniej niż 1000 kcal otrzymują skazani zatrudnieni w szczególnie uciążliwych warunkach.
- ▶ Odrębne diety są przyznawane chorym, w tym cukrzykom, o czym decyduje lekarz.

Normy kaloryczne

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 lutego 2016 r. w sprawie żywienia osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych normy kaloryczne dla skazanych wynoszą:

- ▶ Skazany, przebywający poza zakładem karnym lub aresztem śledczym, który bierze udział w szczególności w czynnościach procesowych lub innych czynnościach wymagających konwojowania, a któremu ze względów technicznych lub organizacyjnych nie można dać gorącego posiłku, a zwłaszcza w przypadku braku możliwości wydania posiłku w godzinach ustalonych w porządku wewnętrznym zakładu karnego - **otrzymuje żywienie w postaci suchego prowiantu o odpowiedniej wartości odżywczej i napój, z uwzględnieniem wieku skazanego, a w miarę możliwości także wymogów religijnych i kulturowych**

Wyżywienie skazanych

Jak mógłby wyglądać przykładowy jadłospis w więzieniu?

- ▶ **Śniadanie:** zupa mleczna, kilka kromek chleba, margaryna, ser, wędlina, kawa
- ▶ **Obiad:** zupa jarzynowa, gulasz, ziemniaki (ewentualnie ryż lub kasza), surówka
- ▶ **Kolacja:** pieczywo, margaryna, kiełbasa, herbata

Odzież, bielizna, artykuły zapewniające higienę

Art. 111 § 1 k.k.w.

- ▶ Skazany utrzymuje do użytku, z zakładu karnego, odpowiednią do pory roku odzież, bieliznę oraz obuwie, o ile nie korzysta z własnych.
- ▶ Skazanemu zapewnia się warunki niezbędne do utrzymania higieny osobistej, w szczególności otrzymuje on od zakładu karnego pościel oraz inne środki do utrzymania higieny i czystości w celi.
- ▶ Są to obligatoryjne świadczenia ze strony administracji na rzecz skazanego

Prawa i obowiązki skazanych

- wprowadzenie

- ▶ Prawa i obowiązki składają się na **status prawny skazanego**
- ▶ Mimo, iż ustawodawca wyodrębnił w Kodeksie Karnym Wykonawczym odrębny oddział zatytułowany „*Prawa i obowiązki skazanego*” (Rozdział X oddział 4) to liczne przepisy przyznające skazanemu prawa lub nakładające na niego obowiązki znajdują się w innych miejscach kodeksu.

Niezwykle istotne znaczenie ma również art. 67§3 k.k.w., zgodnie z którym wszelkie oddziaływanie na skazanego odbywa się przy poszanowaniu jego praw oraz wymaganiu od niego realizacji ciążących na nim obowiązków.

- ▶ Bezzwłocznie po osadzeniu skazanego w zakładzie karnym należy go poinformować o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach
 - ➔ chodzi tu w szczególności o umożliwienie mu zapoznania się z przepisami kkw i regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności, a także o poddanie go odpowiednim badaniom lekarskim i sanitarnym. **Informacje te powinny być przekazane skazanemu w sposób dla niego zrozumiały i w zrozumiałym dla niego języku**

Prawa i obowiązki skazanych

- wprowadzenie

Przestrzeganie konstytucyjnych praw i wolności skazanego, jak również jego praw i obowiązków w toku wykonywania kary pozbawienia wolności, jest podstawowym warunkiem skutecznego realizowania celów wykonywania tej kary. Jeżeli prawa te byłyby naruszane, wówczas kształtowanie u skazanych potrzeby przestrzegania porządku prawnego (art. 67§1 k.k.w) mogłoby być przez nich odbierane jako pozbawione racji. Trudne do zaakceptowania byłoby wzbudzanie w skazanym woli przestrzegania prawa w warunkach nieprzestrzegania jego praw.

(S. Lelental, Kodeks Karny Wykonawczy. Komentarz)

- ▶ Korzystanie przez skazanego z przysługujących mu praw nie może naruszać praw innych osób trzecich (zarówno innych osadzonych jak i praw funkcjonariuszy, pracowników ZK i osób trzecich), ani zakłócać porządku ustalonego w zakładzie karnym (art. 104 k.k.w.)

Podstawowe prawa skazanych

Zgodnie z katalogiem zawartym w art. 102 kkw, skazany ma następujące prawa (**katalog otwarty**):

- ▶ Odpowiedniego ze względu na zachowanie zdrowia wyżywienia, odzieży, warunków bytowych, pomieszczeń oraz świadczeń zdrowotnych i odpowiednich warunków higieny;
- ▶ Utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi;
- ▶ Korzystania z wolności religijnej;
- ▶ Otrzymywania związanego z zatrudnieniem wynagrodzenia oraz do ubezpieczenia społecznego w zakresie przewidzianym w odrębnych przepisach, a także pomocy w uzyskiwaniu świadczeń inwalidzkich;
- ▶ Kształcenia i samokształcenia oraz wykonywania twórczości własnej, a za zgodą dyrektora zakładu karnego do wytwarzania i zbywania wykonanych przedmiotów;
- ▶ Korzystania z urządzeń i zajęć kulturalno-oświatowych i sportowych, radia, telewizji, książek i prasy;
- ▶ Komunikowania się z obrońcą, pełnomocnikiem, właściwym kuratorem sądowym oraz wybranym przez siebie przedstawicielem, o którym mowa w art. 42;
- ▶ Komunikowania się z podmiotami, o których mowa w art. 38 § 1;
- ▶ Zapoznawania się z opiniami, sporządzonymi przez administrację zakładu karnego, stanowiącymi podstawę podejmowanych wobec niego decyzji;
- ▶ Składania wniosków, skarg i próśb organowi właściwemu do ich rozpatrzenia oraz przedstawiania ich, w nieobecności innych osób, administracji zakładu karnego, kierownikom jednostek organizacyjnych Służby Więziennej, sędziemu penitencjarnemu, prokuratorowi i Rzecznikowi Praw Obywatelskich;
- ▶ Prowadzenia korespondencji z organami ścigania, wymiaru sprawiedliwości i innymi organami państwowymi, organami samorządu terytorialnego, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz organami powołanymi na podstawie ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych dotyczących ochrony praw człowieka.

Kontakty z rodziną i światem zewnętrznym

Obejmują one przede wszystkim:

- ▶ Widzenia,
- ▶ Korespondencję,
- ▶ Rozmowy telefoniczne,
- ▶ Paczki i przekazy pieniężne, za zgodą dyrektora zk,
- ▶ Także inne środki łączności- za zgodą dyrektora zk

Zakres tych uprawnień zależy o typu i rodzaju zakładu karnego w którym skazany przebywa.

Widzenia

Widzenie trwa 60 minut

- ▶ W tym samym dniu co do zasady udziela się skazanemu jednego widzenia,
- ▶ Podczas jednego widzenia mogą co do zasady uczestniczyć maksymalnie 2 osoby pełnoletnie
- ▶ Jeżeli widzenie ma się odbyć z osobą niebędącą członkiem rodziny lub osobą bliską skazanemu - wymagane jest zezwolenie dyrektora ZK
- ▶ Ilość widzeń zależy od rodzaju i typu zakładu karnego
- ▶ Skazani sprawujący pieczę nad dzieckiem do lat 15 mają prawo do dodatkowego widzenia z dziećmi
- ▶ Widzenia odbywają się przy oddzielnym stoliku, pod nadzorem funkcjonariusza w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą
- ▶ Widzenie może być przerwane lub zakończone przed czasem w przypadku przez skazanego lub osobę odwiedzającą zasad odbywania widzenia
- ▶ W czasie widzenia można spożywać artykuły żywnościowe i napoje zakupione przez osoby odwiedzające na terenie ZK

Widzenia

Rozmowy telefoniczne

Polscy więźniowie nie mogą posiadać telefonów komórkowych

- ▶ Skazany może korzystać z samoinkasującego się aparatu telefonicznego na koszt własny lub rozmówcy, przy czym w uzasadnionych przypadkach dyrektor zk może zezwolić skazanemu na skorzystanie z innego aparatu na koszt abonenta lub skazanego, a jeśli skazany nie posiada środków- na koszt zakładu karnego.
- ▶ W wypadkach zagrożenia porządku publicznego lub zagrożenia bezpieczeństwa zk, jego dyrektor może na czas określony pozbawić skazanego prawa do korzystania z samoinkasującego się telefonu.
- ▶ Skazany nie może korzystać z telefonu podczas pobytu w celi izolacyjnej.

Zdarza się, że rodzina lub bliscy próbują przerzucić więźniowi telefon przez mur więzienny.

Rozmowy telefoniczne

© Adam STASKIEWICZ/East News

Nadzór i kontrola widzeń/rozmów telefonicznych

	Zamknięty	Półotwarty	Otwarty
Widzenia	2 w miesiącu (za zgodą dyr. zk jednorazowo)	3 w miesiącu (za zgodą dyr. zk jednorazowo)	Nieograniczona ilość widzeń
Nadzór widzeń	Widzenia podlegają nadzorowi administracji zk	Widzenia podlegają nadzorowi administracji zk	Widzenia mogą podlegać nadzorowi administracji zk
Kontrola rozmów w trakcie widzeń	Rozmowy w trakcie widzeń podlegają kontroli administracji zk	Rozmowy w trakcie widzeń mogą podlegać kontroli administracji zk	Rozmowy w trakcie widzeń nie podlegają kontroli administracji zk
Korespondencja	Podlega cenzurze administracji zk	Może podlegać cenzurze administracji zk	Nie podlega cenzurze administracji zk
Rozmowy telefoniczne	Podlegają kontroli administracji zk	Mogą podlegać kontroli administracji zk	Nie podlegają kontroli administracji zk

Paczki

- ▶ Skazany ma prawo otrzymywać raz w miesiącu paczkę żywnościową, w skład której wchodzi artykuły żywnościowe lub wyroby tytoniowe zakupione za pośrednictwem zakładu karnego.
- ▶ Paczkę taką skazany otrzymuje po złożeniu zamówienia na piśmie oraz pokryciu kosztów jej przygotowania.
- ▶ Za zezwoleniem dyrektora zk skazany może otrzymywać paczki z niezbędną odzieżą, bielizną, obuwaniem i innymi przedmiotami osobistego użytku oraz środkami higieny, a nawet lekami.
- ▶ Paczki podlegają kontroli (sprawdzenie opakowania i jej zawartości) w obecności skazanego.
- ▶ W paczkach nie mogą być dostarczane artykuły w opakowaniach utrudniających kontrolę ich zawartości, a także przedmioty, które mogą być przechowywane jedynie w depozycie.

Obowiązki skazanego

Art. 116 § 1 k.k.w.

- ▶ Skazany ma obowiązek przestrzegania przepisów określających:
- ▶ Zasady i tryb wykonywania kary
- ▶ ustalonego w zakładzie karnym porządku
- ▶ oraz wykonywanie poleceń przełożonych i innych osób uprawnionych

Obowiązki skazanego

w szczególności ma obowiązek :

- ▶ Poprawnego zachowania się
- ▶ Przestrzegania higieny osobistej i czystości pomieszczeń, w których skazany przebywa
- ▶ Niezwłocznego informowania przełożonego o chorobie własnej oraz o zauważonych objawach chorobowych współosadzonych
- ▶ Poddania się przewidzianym przepisami badaniom, leczeniu, zabiegom lekarskim, sanitarnym oraz rehabilitacji, a także badaniom na obecność w organizmie alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych, itd.
- ▶ Wykonywania pracy, jeżeli przepisy szczególne, w tym również wynikające z prawa międzynarodowego, nie przewidują zwolnienia od tego obowiązku, oraz wykonywanie prac porządkowych w obrębie zakładu karnego
- ▶ Dbałości o mienie zakładu karnego oraz instytucji lub podmiotu gospodarczego, w którym skazany jest zatrudniony
- ▶ Poddania się czynnościom mającym na celu identyfikację osoby.

Kontrola

Wyróżniamy kontrolę:

- ▶ **Osobistą:** oględziny ciała, sprawdzenie odzieży, bielizny i obuwia, a także przedmiotów posiadanych przez skazanego; przeprowadza się ją w pomieszczeniu, podczas nieobecności osób postronnych oraz osób odmiennej płci i dokonywane są za pośrednictwem osoby tej samej płci
 - ▶ **Celi lub innych pomieszczeń:** w których skazanych przebywa- przeprowadza się ją w czasie nieobecności skazanych
 - ▶ **Przedmiotów:** znajdujących się w celi lub innych pomieszczeniach w których skazany przebywa albo dostarczanych lub przekazywanych przez skazanego innej osobie
-
1. Kontrolę przeprowadza się w wypadkach uzasadnionych względami porządku lub bezpieczeństwa
 2. Można ją przeprowadzać w każdym czasie
 3. Dopuszcza się uszkodzenie przedmiotów w niezbędnym zakresie (uszkodzenie plomb gwarancyjnych itp.)

Zakazy obowiązujące skazanego

Skazanemu nie wolno:

- ▶ Uczestniczyć w grupach organizowanych bez zgody lub wiedzy właściwego przełożonego;
- ▶ Posługiwać się wyrazami lub zwrotami powszechnie uznawanymi za wulgarne lub obelżywe albo gwara przestępców;
- ▶ Uprawiać gier hazardowych;
- ▶ Spożywać alkoholu oraz używać środków odurzających lub substancji psychotropowych;
- ▶ Odmawiać przyjmowania posiłków dostarczanych przez administrację zakładu karnego w celu wymuszenia określonej decyzji lub postępowania, a także powodować u siebie uszkodzenia ciała lub rozstroju zdrowia, jak również nakłaniać lub pomagać w dokonywaniu takich czynów;
- ▶ Wykonywać tatuaży i zezwalać na ich wykonywanie na sobie, jak również nakłaniać lub pomagać w dokonywaniu takich czynów;
- ▶ Porozumiewać się z osobami postronnymi oraz osadzonymi w innej celi, jeżeli naruszałoby to ustalony w zakładzie karnym porządek;
- ▶ Samowolnie zmieniać celi mieszkalnej, miejsca wyznaczonego do spania, stanowiska pracy i miejsca wykonywania zleconej czynności;
- ▶ Zmieniać wyglądu zewnętrznego w sposób utrudniający identyfikację, w szczególności poprzez zgolenie lub zapuszczenie przez skazanego włosów, brody lub wąsów albo zmianę ich koloru, chyba że uzyska na to zgodę dyrektora zakładu karnego

Poddanie się badaniom i zabiegom medycznym

- ▶ Skazani mają obowiązek poddania się badaniom mającym na celu ustalenie w organizmie obecności alkoholu, środka odurzającego lub substancji psychotropowej
- ▶ Przeprowadza się przy użyciu metod niewymagających badania laboratoryjnego, natomiast ich weryfikacja może odbyć przy pomocy badań laboratoryjnych
- ▶ Gdy życiu skazanego grozi poważne niebezpieczeństwo, stwierdzone przez co najmniej dwóch lekarzy można dokonać koniecznego zabiegu lekarskiego (w tym także chirurgicznego) nawet mimo sprzeciwu skazanego (w tym wypadku orzeka sąd penitencjarny, a w przypadkach bezpośredniego niebezpieczeństwa śmierci- lekarz)
- ▶ Dyrektor zk (na wniosek lekarza) powiadamia sędziego penitencjarnego o możliwości zagrożenia życia lub spowodowania poważnego niebezpieczeństwa w związku z wykonywaniem kary pozbawienia wolności

Konsekwencje niewłaściwego zachowania się skazanego

- ▶ Możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności dyscyplinarnej (a nawet karnej lub wykroczeniowej)
- ▶ Możliwość obciążenia (w całości lub w części) kosztami związanymi z leczeniem skazanego, który spowodował u siebie uszkodzenie ciała lub rozstrój zdrowia, chcąc wymusić określoną decyzję lub postępowanie organu wykonawczego albo uchylić się od ciążącego na nim obowiązku. O obciążeniu skazanego kosztami orzeka sąd penitencjarny.
- ▶ W razie zawinionego przez skazanego wyrządzenia szkody nieprzekraczającej dwukrotności wysokości przeciętnego wynagrodzenia pracowników w mieniu zk, dyrektor zk może zobowiązać skazanego do naprawienia tej szkody (poprzez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej)